

<https://doi.org/10.62837/2026.5.218>

HƏQİQƏT MEHDİYEVƏ
Azərbaycan Tibb Universiteti,
Bakı şəhəri, Mərdanov qardaşları 58
hmehtiyeva@internet.ru

**MODALLIQ BİLDİRƏN SÖZLƏR SUBYEKTİV
MƏNA KİMİ İŞLƏDİLƏN MODAL
FELLƏRİN ƏVƏZEDİCİSİ KİMİ**

Xülasə

Modal feillər danışanın hərəkətə müxtəlif münasibət çalarlarını bildirən fellərdir. Bu feillər subyektin daxili aləmindən doğan hərəkətə münasibəti bildirir. (Məsələn: arzu, istəyi, lazımlığı, zəruriyyəti, məcburiyyəti, icazəni və bacarığı.) Bəzən elə qrammatik konstruksiyalara rast gəlinir ki, onların bəziləri ali məktəb proqramında yoxdur. Bu konstruksiyalardan biri də modal feillərin Infinitiv II ilə işlədilməsidir. Bu məqalə də həmin konstruksiyaların Azərbaycan dilində qarşılığının tələbələrə çatdırılmasına həsr olunur:

Açar sözlər :Modal feillər, çalışma, tapşırıq, problem

Hagigat Mehdiyeva

**WORDS EXPRESSING MODALITY AS SUBSTITUTES FOR MODAL
VERBS USED IN A SUBJECTIVE MEANING.**

SUMMARY

Modal verbs are verbs that express different attitudes toward the action being performed. These verbs convey the speaker's internal attitude toward the action. (For example: desire, wish, necessity, obligation, permission, and ability.) Sometimes such grammatical constructions are encountered that some of them are not included in the school curriculum. One of these constructions is the use of modal verbs with Infinitive II. This article is devoted to presenting the Azerbaijani equivalents of these constructions to students.

Key words: Modal verbs, exercise, task, problem

Резюме

Модальные глаголы — это глаголы, выражающие различные оттенки отношения говорящего к действию. Эти глаголы выражают отношение к действию, исходящее из внутреннего мира субъекта. (Например: желание, потребность, необходимость, обязанность, разрешение и способность.) Иногда встречаются такие грамматические конструкции, которые не включены в программу высших учебных заведений. Одна из таких конструкций — использование модальных глаголов с инфинитивом II. Данная статья посвящена передаче эквивалентов этих конструкций на азербайджанском языке студентам.

Ключевые слова: Модальные глаголы, работа, задания, проблема

Muasir mətbuat səhifələrində çap olunan müxtəlif mövzularda məqalələrin tələbələr tərəfindən əlavə tədris materialı kimi istifadə olunması faktı çox vacib və maraqlıdır. Ona görə ki, bu yolla tələbələr daima inkişaf etməkdə olan sahələrdə baş verən elmi yeniliklər haqqında yeni məlumatlar əldə etmək imkanına malik olur. Əsas dərsliyə əlavə kimi bütün mümkün olan jurnal və qəzetlərin müxtəlif sahələrindən, o cümlədən də tibb sahəsinə aid məqalələrdən istifadə dilin daha şüurlu, kompleks və asan öyrədilməsi üçün şərait yaradır.

Mətbuat səhifələrində çap olunan məqalələrdə elə qramatik konstruksiyalara rast gəlinir ki, onların bəziləri ali məktəb proqramında yoxdur. Buna görə də bəzən müəllimlər onları tələbələrə izah etmək istəmir, ya da çətinlik çəkirlər. Belə qramatik konstruksiyalardan biri də modal fellərin Infinitiv II ilə işlədilməsidir. Bu kiçik məqalə də həmin konstruksiyaların Azərbaycan dilində qarşılığının tələbələrə çatdırılmasına həsr olunur:

1. Aydındır ki, modal fellərin əsas mənaları danışanın hərəkətə obyektiv münasibətini bildirir;

Mein Freund **kann** die Prüfung bestehen. Bu o deməkdir ki, Jeder weiß, dass er fähig ist, die Prüfung zu bestehen.

2. Belə cümlələr danışanın bu hərəkətlərə subjektiv münasibətini də ifadə edə bilər.

Mein Freund **kann** Prüfung (vermutlich) bestehen. Yəni
Ich hoffe es, nehme es an, aber ich weiß es nicht sicher.

3. Əgər belə ifadə etmələr, mülahizələr indiki zamana aiddirsə, onda onların arasındakı fərqi ancaq kontekstə görə, ya da danışmaq zamanı cümlədə vurğuya əsaslanaraq aydınlaşdırmaq olar.

4. Belə ifadə etmələr, mülahizələr keçmiş zamana aid olarsa, onda modal fellər Infinitiv II ilə işlənir. Tərcümədə buna fikir vermək lazımdır. Bu formadan xəbəri olmayanlar cümlələri səhv tərcümə etməklə yanlış məlumat əldə edirlər.

Infinitiv II həm perfekt aktivdə:

Vor 300 Jahren sollen Soldaten das Schloss völlig zerstört haben.

həm də perfekt passivdə işləyə bilər.

Vor 300 Jahren soll Schloss völlig zerstört werden sein.

Subyektiv münasibətdə qiymətləndirmədə modal fellərdən istifadə.

Modal fel	Mənası və misal	Tərcüməsi
müssen	sichere Vermutung, Gewissheit Das Fenster muss heute Nacht geöffnet gewesen sein.	güman, ehtimal, yəqinlik, qətilik Yəqin ki, pəncərə bu gecə açıq qalıbmış.
dürfen	Vermutung (nur Konj. II) Er dürfte sich geirrt haben.	güman, ehtimal Mənə elə gəlir ki, (ola bilsin ki,) o, səhv edib
mögen	Vermutung Er mag unseren Brief noch nicht	güman Bəlkə o bizim məktubu hələ qalmayıb.

	erhalten haben.	
können	Vermutung, Ungewissheit Er kann krank gewesen sein Er kann gestern Abend nicht hier angerufen haben.	qeyri qətilik Ola bilsin ki, o, xəstə imiş. Ola bilsin ki, o, dünən axşam buradan zəng etməyib.
sollen	Gerücht, Behauptung von 3.Seite Mehrere Minister sollen Glieder der Mafia gewesen sein.	şaiyə, 3-cü şəxs tərəfindən israr Deyirlər ki, bir çox nazir mafianın üzvü imiş (olub)
wollen	angezweifelte Behandlung Er will mich nicht erkannt haben Die Studentin will den Prüfungstermin vergessen haben.	doğruluğu şübhə yaradan israr O deyir ki, məni tanımayıb. Tələbə deyir ki, o imtahanın vaxtını unudub.

Ehtimal olunma dərəcələrini bildirən cədvəl

+++ muß	ganz sicher, gewiß	çox güman ki
90% ehtimallıq	wahrscheinlich	
++ dürfte	wahrscheinlich	çox güman ki
+ mag	vielleicht, wohl, sicherlich	bəlkə, yəqin ki, ola bilsin ki
+ kann	möglicherweise, vielleicht	bəlkə, güman etmək olar ki
50 % ehtimallıq	denkbar	
0 soll	schwerlich, es ist möglich hat mir j-d gesagt, es wird behauptet, es heißt, man sagt	mümkündür, ola bilsin ki deyirlər ki
- will	es ist unwahrscheinlich behaupten, angeblich vorgeben	cümlənin mübtədasi israr edir ki

müssen, mögen, können subyektiv mülahizələrində gümanlıq ifadə edir. Gümanlıq dərəcələri cədvəldə göstərilən modal sözlərlə də ifadə oluna bilər. **sollen** işlədildikdə söhbət yoxlanılmamış fikirdən, mülahizədən gedir: bu haqda deyirlər, xəbər verirlər, amma dəqiq məlumat yoxdur. Qəzet məqalələrində modal fellər arasında ən çox bu felə rast gəlinir.

In Italien sollen die Temperaturen auf minus - 20 Grad gesunken sein.

Deyirlər ki, İtaliyada havanın temperaturu – 20 dərəcəyə enib.

wollen işlədildikdə söhbət şəxsin özü haqqında yoxlanılmamış və ya yoxlanıla bilməyən mülahizəsindən gedir: Kimsə özü haqqında nəsə deyir, ancaq nə onun özü bunu sübut edə bilər, nə də başqaları bunu inkar edə bilər. Belə ifadələr məhkəmə proseslərində daha çox işlədilir.

Der Angeklagte will die Zeugin nicht gesehen haben.

Təqsirkar israr edir ki, o, şahidi heç vaxt görməyib.

Modal fellərin əsas və subyektiv qiymətləndirmə mənasında işlədilməsi fərqi yüngünləşdirmək üçün modal fel konyuktivdə işlədilə bilər. Bu zaman modal fellər aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Er dürfte	ehtiyatlı mülahizə	Er dürfte jetzt etwa 80 Jahre alt sein.
Er könnte	ehtimal, mümkünlük	Er konnte Ihnen eine Zulassung besorgen.

Er möchte hələ həyata keçməyən vacib Er müsste endlich mit dem Rauchen
aufhören hərəkət və ya baş verməyən
hadisə

Er sollte məsləhət görülür, amma Er sollte ihn eigentlich unterschützen, aber er
Endlich həyata keçirilmir tut es nicht

Nümunələr

Çalışma 1

Kursivdə verilmiş modal fellərin tərcüməsində diqqətli olmaq lazımdır.

(Aus der Zeitung). Wieder ist der Polizei ein Raubüberfall gemeldet worden. Drei Unbekannte

sollen in der Zuckschwerdtstraße einen 26 Jahre alten Brückenbauer aus Frankfurt überfallen und niedergeschlagen haben. Nach Angaben der Polizei soll einer der Täter dem Brückenbauer in der Jackentasche gegriffen und Ausweispapiere sowie Schlüssel entwenden haben. Vorher will der Überfallene in einer Gaststätte in der Bolongarostraße gewesen sein, in der sich die Täter befinden haben sollen. Beim Bezahlen können die Täter gesehen haben, dass er ein größeres Geldbetrad – er soll sich um etwa 500 Mark gehandelt haben – bei sich führte. „Das muss der Anlass gewesen sein, dass die Kerle mir folgten und mich dann überfielen“, meine der Brückenbauer.

Çalışma 2

Nöqtələrin yerinə mənaca uyğun gələn modal felləri qoyun.

1. Der Junge ... die Geldbörse gefunden haben; dabei habe ich gesehen, wie er sie einer Frau aus der Einkaufstasche nahm. 2. In Griechenland ... gestern wieder ein starkes Erdbeben gewesen sein. 3. Es ist schon zehn Uhr. Der Briefträger ... eigentlich schon dagewesen sein. 4. Eben haben sie einen Fernsehbericht über Persien angekündigt, jetzt zeigen sie Bilder über Polen. Da ... doch wieder ein Irrtum passiert sein. 5. Wir haben ein Portemonnaie in der Wohnung nicht gefunden. Du ... er nur unterwegs verloren haben. 6. Der Ring ... sie geschenkt bekommen haben, aber das glaube ich nicht. Es ... heute Nacht sehr kalt gewesen sein, die Straßen sind ganz vereist.

Çalışma 3

Cümlələri verilmiş modal fel və İnfinitiv II olan cümlələrə çevirmək.

1. Man hat den Mann verurteilt; aber er war unschuldig, so wird gesagt. (sollen)
2. Sie hat sicherlich Recht. (mögen)
3. Er hat angeblich sein ganzes Vermögen an eine Hilfsorganisation verschenkt. (sollen)
4. Der Zeuge behauptet, dass er den Unfall genau gesehen hat. (wollen) Wie war das nur möglich?
5. Sicherlich hat der Angeklagte die Tat nur im ersten Schrecken begangen. (können)

Çalışma 4

Cümlələri müvafiq modal fel və Infinitiv II olan cümlələrə çevirmək.

1. Man sagt, dass im Krankenhaus der Stadt B. im letzten Jahr viele Millionen Mark veruntroit worden sind.
2. Ein junger Arzt sagt, dass er gehört habe, dass die Medikamente für das Krankenhau gleich wieder verkauft worden seien.
3. Die Krankenschwestern und Pfleger haben devon vielleicht gar nichts gewusst.
4. Die Leute erzählen, dass der Chefarzt vor kurzem die hässliche Tochter des Gesundheitsministers geheiratet hat.
5. Auserdem wird berichtet, dass alle Akten aus den Geschäftsräumen des Krankenhauses verschwunden sind.
6. Vielleicht waren unter den verschwunden Medikamenten auch Drogen. Ein verhafteter Drogenhändler sagt, dass er seinen "Stoff" immer an der Hintertür des Krankenhauses angeholt habe.
7. Möglicherweise sind Verbandszeug und Kopfschmerztabletten verschoben worden.
8. Sehr wahrscheinlich haben die Patienten unter den ungeordneten Zuständen in diesem Krankenhaus sehr gelitten.

Ədəbiyyat

1. Grammatik für deutschen Sprache. M.G. Arssenijewa, E.W.Gassilewitsch, R.A.Tereschkowa
2. Monika Reimann- Grundstufe- Grammatik, „Erklärungen und Übungen“. München 2020
3. Deutsch I Əminə Əliyeva Bakı 2001
4. Deutsch II Əminə Əliyeva Bakı 2001
5. Deutsch. Grammatika. Əminə Əliyeva.1995

**Rəyçi: filologiya elmləri doktoru, prof. Zəmfira Məmmədova tərəfindən
çapa tövsiyə olunmuşdur.**